

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 2–2007

Sjöromer i Thailand

Redaktören har ordet

Östeuropa har snart öppnat alla sina portar mot Västeuropa. Snart är alla med i EU. Vi romer i Sverige börjar nu ana och se den misär och fattigdom som råder både bland romer och andra i det forna östblocket. Tidningarna skriver "vi får vänja oss vid en ny gatubild" med det menas de som står och tigger och de som spelar på gatan. De flesta är romer från Rumänien, Bulgarien, Slovakien, Tjeckien och även Ungern. Här hemma vill politiker från olika politiska partier förbjuda tiggarna och gatumusikanterna, de är störande element. Det ena konstiga uttalandet efter det andra kommer om att först vill de mota bort och förbjuda dem, men sedan ursäktar de sig med att säga "Jag ger själv pengar till tiggare, en tia då och då, fast jag har lärt mig att man inte ska göra det". En annan politiker säger att det är osvenskt att tigga, det ska förbjudas. Det borde vara förbjudet att ha sådana åsikter. Har man inte förstått att tiggeri är ett bevis på hur svårt andra har det i sina länder?

Som romer har man inte stora möjligheter att få ett jobb, i vilket land det än är. Så man gör det man är bäst på. Man ställer sig på gatan och spelar musik för de förbipasserande, det är väl ett jobb så gott som något annat. Romerna har ju inga musikanläggningar som de gatumusicerande chilennarna, som även har vackra nationaldräkter i olika färger, och de uppmärksammas inte alls på samma sätt. Nej, många förbipasserande ser ner på de romer som spelar, för att de ofta är dåligt klädda och har slitna instrument. Kanske skulle publiken stanna upp om de fanns en romsk kvinna i traditionella kläder som sjöng. Då kanske det inte skulle ses som ett dolt tiggeri.

Om politiker och folk i allmänhet i Västeuropa är rädda för att gatubilden ska förändras och inte vill vänja sig vid det, utan bli av med alla tiggare och dragspelande gatumusikanter så borde de gå tillbaka till de tidigare ansökarländerna som dyrt och heligt lovade att se över och förbättra situationen för sina nationella minoriteter, främst romerna. Ska vi

Rosario Taikon Ali och Bengt O Björklund, framför sitter Fred och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91
+46 (0)73-543 07 16

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon
Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

kämpa för romers rätt i Europa på samma villkor, är det dags att protestera mot dessa länder. Det ingick nämligen i deras åtagande då de sökte medlemskap i EU. De skulle även bekämpa korruptionen som råder bland myndigheter, polisen och rättssamhället.

Jag hoppas att European Roma and Travellers Forum i Strasbourg lägger

Innehåll:

Insändare	sid. 3
Sjözigenare	sid. 4-5
Romerdagen firas	sid. 6-10
Parallellrapporten till FN	sid. 11
De romska tiggarna	sid. 12-13
Bakro	sid. 13
Romska kulturcentret i Malmö	sid. 14-15
Romskt dagis	sid. 15
Snarsmon på RKC	sid. 16-17
Intervju	sid. 17
Ombudsmän går ihop	sid. 19
Omhändertagna barn	sid. 20-21
En resandes berättelse	sid. 22
Om att bli adopterad	sid. 23
Eskilstunas syn på romer	sid. 23
Notiser och nyheter	sid. 24-25
Recept	sid. 26-27

Bilden på framsidan är tagen på Thailand av Sirkka Yildiz. Det är thailändska sjözigenare.

Våra bidragsgivare

Tryck: Allduplo ISSN 1651-3258

kraft i arbetet och sätter fingret i ögonen på de länder som inte uppfyller de humanitära åtagande de skrev under. Dock har jag själv inget emot romsk musik på våra gator, bara de får stå där på samma villkor som andra gatumusikanter. De ska dessutom inte behöva komma hit på grund av att de lever i misär i sitt eget land.

Vilka romer vänder sig radio romano till?

Den 18/2 sändes i Kunskapskanalen programmet "De svenska romernas historia". Medverkande var Rosa Taikon och Mirelle Gyllenbäck. Två romska kvinnor som representerar två generationer. Den ena med minnen från en svunnen tid, den andra med den moderna unga, romska kvinnans syn på tillvaron. Fascinerande kontraster mellan ung och gammal med samma ursprungliga rötter.

Rosa Taikon är en legend och hennes kunskap om de romska folkets glädje, sorg, lidande och förföljelse har präglat henne till en av de stoltaste människor jag vet. Att höra henne med glöd berätta och argumentera är fascinerande.

Frågor om de olika romska gruppernas språkliga barriärer gjorde att den unga Mirelle fick ett snabbt svar på varför svenska och finska romer inte talar samma dialekt av romani chib. Ödmjukt och mycket kort berättade hon om deporteringarna till Finland där romerna förbjöds tala sitt språk som senare fick influenser från finskan. Även de resande förbjöds att tala sitt språk här i Sverige och den romani som talas idag är influerad av svenskan. Mirelle fick lära sig mycket av mötet med Rosa Taikon. Ett möte för livet.

Som de flesta känner till finns det radioprogram på SR och som enligt vinjetten vänder sig till romer i Sverige. Radio Romano och Café Romano är namnen på dessa. Programledarna är de tre romska journalisterna Veli Brijjani, Agnes Lakatos och Adam Szoppe.

Programmet presenteras som informativt, samhällsengagerande och ska ta upp viktiga och angelägna frågor för romer. Detta är någonting som de helt verkar ha missat, (medvetet eller omedvetet?). Istället använder de sig av den största delen av programtiden (60min) till att spela romsk musik och presentera reprieringar av tidigare icke informativa och för de flesta lyssnare helt ointressanta inslag.

Att sända detta radioprogram enbart på en av dialekterna av romani chib när de från start påpekar att programmet vänder sig till "romer i Sverige" är befängt. Detta fundamentala fel begränsar den romska lyssnarskaran väsentligt. Att inte använda både svenska och fler dialekter av romani chib i större utsträckning gör att de påtar sig rätten att urskilja och sortera bort väldigt många romer (i den romska gruppen) som vill höra på sitt eget radioprogram och som säkert känner sig särbehandlade, till och med diskriminerade. Är romer som inte talar romani chib mindre värda än de som behärskar sitt språk?

Självklart borde programmet sändas till stora delar på svenska. Gruppen romer i Sverige består av fem grupper: svenska romer, utomnordiska romer, nyanlända romer, resande folket (resande romer) samt av finska romer. Det finns väldigt många i dessa grupperingar som inte har romani chib som första språk oavsett dialekt och som anser att ett program som ska vända sig till romer i Sverige borde

Hans Gyllenbäck

kunna förstås av "alla" romer när man bor i Sverige. Ett ganska rimligt krav.

Ta É Romani Glinda till exempel, som är en romsk tidskrift, mycket informativ och som vänder sig till samtliga romska grupper i Sverige. Hade den skrivits på romani chib hade den inte överlevt sin första utgåva.

Så visst vore det önskvärt att fler människor som tillhör romerna, men som inte har romani chib som första språk, kunde förstå budskapet från sitt eget radioprogram.

Hans Gyllenbäck

Bäste Hans Gyllenbäck,

Tack för din insändare! Vi kan inte annat än glädja oss över att SR:s sändningar till romer i Sverige upplevs som angelägna.

Att programmen sänds på romani chib har dock en mycket enkel förklaring: det är just det som är vårt uppdrag. Av Sveriges Radios sändningstillstånd, paragraf 16, framgår det att "SR ska beakta språkliga och etniska minoriteters intressen...Minoritetsspråken samiska, finska meänkieli och romani chib skall inta en särställning." Redaktionen anstränger sig för att få med flera varieteter av romani, men i en redaktion som består av 2,25 tjänster är utrymmet för variation givetvis begränsad.

Uppdraget till trots tar redaktionen med material även på svenska, eftersom

det finns angelägna ämnen, intervjupersoner och evenemang som man inte har tillgång till på något annat sätt. De inslagen kan fler romska grupper ha glädje av. Sändningarnas språkbevarande syfte är dock ställt bortom all tvivel. Så vi hoppas att du förstår att det på intet sätt handlar om att nedvärdera olika grupper.

Har du fler synpunkter och kommentarer på våra program är du välkommen att kontakta redaktionen direkt via

Radoromano@sr.se.

Med vänlig hälsning,

Nidia Hagström

**Redaktionssekreterare
Sveriges Radio International**

Medlemmar i den kristna kyrkan samlas här. Kyrkan har inga väggar.

Kyrka utan väggar

Efter tsunamikatastrofen läste Sirkka Yildizi en tidning om "sjözige-nare" i Thailand och bestämde sig för att någon gång på sina årliga resor till Asien åka och träffa dem.

Text och foto: Sirkka Yildiz

I januari i år åkte jag till Thailand. Efter att ha rest kors och tvärs både i Kambodja och i Thailand hamnade jag i Krabi där jag har många thailändska vänner. Jag hade nämnt tidigare om mitt intresse för sjöromer och nu föreslog de att jag skulle åka till en ö som heter Koh Lipe.

Jag åkte med minibuss till Koh Lanta och därifrån med snabbbåt till Koh Lipe.

Efter 5 timmars resa med tre stopp för jag med en båt som var så fullastad att många inte hade någon sittplats (ärligt talat var jag rädd för att båten skulle sjunka eller välta!), kom vi fram till Koh Lipe som låg där som en paradiso mitt i det turkosa, kristallklara vattnet med kritvita sandstränder, vajande kokospalmer och färgglada blommor. Ingen trafik, inga bilar, ingen stress, bara lugnet.

Nästa morgon frågade jag personalen

på stället där jag bodde var jag kunde hitta "Sea Gypsies".

Kvinnan i receptionen skrattade och svarade "du har en framför dig". Hon berättade att det finns en by lite längre fram vid stranden där det bor "chao lay"

vilket betyder "sjöromer" på thai. Hon skulle gärna ha guidat mig, men kunde inte för sitt jobb.

Så jag gav mig ut i hettan och började min vandring på jakt efter sjöromer.

Jag såg en

byggnad, eller snarare en stomme utan väggar, bland palmerna. Det hängde ett träkors högt upp på en gavel. Jag blev förvånad då jag inte hade förväntat mig att se ett kors långt ute i havet på en thailändsk ö!

Jag hörde musik från ett hus och såg en ung kvinna utanför. Jag gick fram till henne och frågade om hon talade engelska.

Kvinnans namn var Rem och hon talade mycket bra engelska. Vi började prata med varandra och Rem berättade om chao lay på ön Koh Lipe.

Ön tillhör till de 51 öar i Tarutao Marina nationalpark som bildades 1972 i sydligaste Thailand, nära gränsen till Malaysia. De chao lays som utspridda bodde på olika öar tvångsflyttades till Koh Lipe där det redan bodde några sjöromer. Här försörjer de sig genom att jobba inom turism, fiske och kokos odling.

Det bor cirka 1000 chao lay på ön. De har en skola för barnen där de flesta barnen går regelbundet.

Språket de talar är thai och sitt eget språk makassar eller bugi, som härstammar från Indonesien och Malaysia.

Många chao lay är buddhister, muslimer eller animister (andedyrkare) Det finns även 115 troende kristna och det var till deras "kyrka" jag hade kommit. Rem hade tidigare jobbat i Malaysia och blev "frälst". Sedan flyttade hon tillbaka till Koh Lipe och började tillsammans med en annan kvinna, Deborah som i sin tur hade blivit frälst på fastlandet, berätta om sitt nya liv med Gud till andra chao lay. De har Gudtjänster varje vecka, oftast hemma hos Deborahs föräldrar då deras "kyrka" saknar väggar. Det brukar bli trångt i det lilla rummet då det kan vara upp till 30 personer som kommer.

Jag blev inbjuden till deras gudstjänst nästa dag, söndag.

När jag sedan gick runt på ön upptäckte jag att det var väldigt många chao lay som jobbade på olika små restauranger och även bland personalen på resorten där jag bodde.

Efter gudstjänsten, som påminde om gudstjänst i pingstkyrkan här hemma, gick Rem och jag runt i byn och hälsade på hos olika familjer. Jag passade på att ta foton efter att jag, med Rems hjälp, hade frågat om det var okej att fotografera. De flesta tillät mig göra det, men det fanns några gamla som var mycket misstänksamma och som inte ville bli fotograferade. Rem förklarade för mig att eftersom chao lay har blivit diskriminerade och mycket dåligt bemötta av thailändska myndigheter kan de inte lita på främmande människor.

Sedan började männen komma hem efter arbetet och de var naturligtvis hungriga. Kvinnorna hade lagat mat under eftermiddagen och serverade männen och barnen först.

Vi åt middag tillsammans med kvinnorna. Alla satt på en matta på marken och åt. Det var typisk thailändsk mat med starka kryddor, väldigt gott! Jag berättade för dem om romer som bor i Sverige, tyvärr hade jag inga bilder med mig för det var många som skulle ha velat se hur romer i Sverige ser ut. Efter en underbar och intressant dag tillsammans med chao lay gick jag nöjd och glad till min bungalow. Äntligen hade jag fått träffa sjöromer! Samtidigt kändes det sorgligt att även här blir chao lay, eller romer som de

är, utstötta och diskriminerade.

Efter några dagar på Koh Lipe tog jag farväl av mina nyfunna vänner. De ville att jag skulle komma tillbaka snart, och det vill jag verkligen göra. Sedan åkte jag tillbaka till Krabi, men jag kan inte glömma ön och chao lay, de finns i mina tankar dagligen och jag hoppas att denna berättelse kan väcka viljan hos dig, som läser detta, att hjälpa dessa underbara människor att få väggar till sin kyrka. Det var nämligen det som de hade önskemål om.

Jag tänker återvända till Koh Lipe. Om det är någon som känner sig manad att hjälpa till med en gåva som kan bidra till att sjöromernas kyrka får väggar hör gärna av er till ÉRG.

Här hissas den romska flaggan utanför Tyko Braheskolan i Helsingborg.

Flaggan i topp i Helsingborg

För andra året i rad hissade romerna sin flagga utanför i Tyko Braheskolan i Helsingborg för att fira Internationella Romerdagen, som normalt infaller den 8 april, men i år krockade den med påskdagen, som många romska grupper firar, och man valde att fira en vecka tidigare. Arrangörer var Riksförbundet Europas Romer i Sverige, Romani tjejer, Vorta drom, Skolstaden, Kulturnämnden i Helsingborg och Antidiskrimineringsbyrån.

– Vi vet att det finns en stor grupp som diskrimineras i Sverige; det är romerna. Det är något vi inte får blunda för. Vi måste lyfta det och vi måste diskutera det. Detta måste vi göra för att det är just här nere i Skåne och Blekinge som sverigedemokraterna har sin tyngdpunkt. Vi vet att det finns andra missnöjespartier i Skåne, som "kommunens väl" och andra liknande partier som numera ingår i sverigedemokraternas parti. Vi vet också att det finns ett samband mellan en generös flyktningmottagning, en generös invandringspolitik och missnöje. Sverigedemokraterna har lyckligtvis ännu ingen vågmästarroll, men hur länge till kommer det att dröja? Får de ett riksdagsmandat kommer de inte att rätta sig efter de övriga partierna, faran är att de andra partierna rättar sig efter sverigedemokraterna.

Det är en oviss framtid vi går till mötes, säger Hjalmar Falk, ordförande i antidiskrimineringsbyrån i Helsingborg.

Sverigedemokraterna har inte fått igenom några motioner, men det är ett parti som spelar en viktig roll vid hemmets köksbord, menar Hjalmar Falk.

– En del säger att "vi är överraskade", "tagna på sängen". Vi begriper inte varför ungdomar har den syn de har på invandrare, varför fördomarna finns. Frågan vi måste ställa oss är, hur kan vi vara tagna på sängen år 2006? Därför är den här dagen så viktig. Vi behöver mötas och lära oss av varandra. Vi får hop-

pas att vi kan fortsätta att samlas tillsammans.

Stefano Kuzhikov, integrationshandläggare hos kommunen och ordförande i Europas Romer i Sverige, påpekade att skol- och utbildningsfrågor har hög prioritet och att romerna i Helsingborg arbetar hårt för att skapa ett eget kultur- och informationscenter. Han berättade också varför man firade Internationella Romerdagen en vecka tidigare.

– När vi först ändrade var vi lite oroad, hur skulle romerna ta detta? Vad kommer de att säga kommer de att tro att det är ett aprilskämt? Men det krockade ju med påsken. Att dagen finns med i den

Stefano Kuzhikov

svenska almanackan betyder mycket för oss romer. Det är ett erkännande av ett folk som en nation i landet och det är vi stolta för. Därför vill vi visa Helsingborgs stad att vi finns och att vi också ska ingå i integrationsarbetet. Vi kommer att uppvakta olika politiker. Vi vill vara med i frågorna och på deras dagordning. Vår högsta önskan just nu är att vi ska få ett eget romskt kultur och informationscenter.

Personal från Antidiskrimineringsbyrån i Helsingborg var med och informerade om sin verksamhet. De förklarade vikten av att romer anmäler när de känner sig diskriminerade. De berättade även om vilka ombudsmän som finns och att de även kommer ut till olika föreningar för att informera om diskrimineringsverksamheten.

– De som främst anmäler idag är män med invandrabakgrund och högre utbildning. Minst anmäler kvinnor med invandrabakgrund. Romer är sedan länge utsatta i samhället, sade Matilda

från Antidiskrimineringsbyrån.

Gregor Lärhund tyckte det var härligt att se alla som samlats och passade på att bjuda in dem till nästa år.

När alla talare sagt sitt vandrade alla ut och den romska flaggan hissades medan man sjöng Gelem gelem. Sedan blev det romsk mat och romsk underhållning.

Gregor Lärhund.

Romer samlades i Norrköping

Även i Norrköping firade man Internationella Romerdagen.

Baki Hasan, projektledare för samverkansforum med romer inom Norrköpings kommun, är svensk-makedonsk rom och muslim och firar därför inte påsk. För honom fanns det alltså ingen högtidskrock. I Norrköping samlades man för Internationella Romerdagen på Centrum för romsk kulturutveckling, där Baki är ordförande.

– Det blev diktläsning, dans och tal. Inget märkvärdigt, men det är ändå viktigt eftersom det här är enda dagen på året då alla romer kan känna samhörighet, oavsett vart de bor, sade Baki Hasan till Svenska Dagbladet.

Han tycker att den viktigaste frågan just nu är integrationen.

– Att måna om integrationen i det

svenska samhället och att se till att våra barn och ungdomar utbildar sig är viktigast för mig. Utbildning underlättar

integration och det är det viktigaste för oss romer som bor i Sverige, sade han bland annat.

Romerna i Örebro firade dagen innan

Den 7 april firades Internationella Romerdagen i Örebro, alltså dagen innan den riktiga dagen. Det var den romska föreningen i Vivalla som arrangerade med stor fest i området.

– Det var första gången vi arrangerade ett firande av Internationella Romerdagen här i Örebro. Nu hoppas jag att det blir en årlig tradition, säger arrangören Naim Tahiri, till vardags modersmållärare i romani till tidningen Närkes Allehanda.

Dagen firades i Vivallaskolans matsal med mat, dans och sång. Det bjöds också på traditionella danser och uppvisning i folkdräkt. Ett 70-tal personer från Örebro deltog.

Tidigare år har många romer i Örebro åkt till Malmö för att delta i nationaldagsfiranden där,

Men i år arrangerade de högtidligheterna själva.

– Det blev en lyckad fest, berättade Naim Tahiri.

Här planteras vårdträd, ett magnoliaträd.

Foto Erland Kaldaras

Ett träd har planterats

Firandet av den Internationella romerdagen i Malmö den 8 april startade klockan tolv i parken utanför Malmö museer. Där hade dagarna innan planterats ett vårdträd. Trädet är skänkt till romerna av Malmö stad.

– Vi tycker att det är viktigt att romerna har en mötesplats som symboliserar deras gemenskap och kulturella rötter, sade Rolf Jonsson, representant för Malmö stad vid invigningen enligt Svenska Dagbladet.

Vårdträdet, ett magnoliaträd, invigdes av Romska kulturcentrets chef Monika Kaldaras. Hon välsignade trädet och klippte samtidigt det röda bandet.

– Det här är vårt land, sade hon i samma ögonblick som publiken jublade och klappade händerna. Därefter släppte barnen upp heliumfyllda ballonger i de romska färgerna rött, grönt och blått.

Magnoliaträdets blommor kommer att bli rosa till våren. Erland Kaldaras menar att trädet ska ses som en romsk kultursymbol.

– Tanken är att det här ska bli en naturlig samlingsplats för romerna i Malmö.

På sommaren kan man ha picknick här, sade han.

På eftermiddagen fortsattes firandet av nationaldagen med mat, dryck och underhållning på det Romska Kulturcentret på Ystadsvägen i Malmö.

Det kom färre romer än vanligt i år.

– I år var det inte så många romer som kom till festligheterna runt den romska högtidsdagen. Många av våra romer firar den ortodoxa och katolska påskhögtiden och i år inföll bägge samtidigt med Internationella romer-

dagen. Det var otur att den här dagen skulle infalla just under påskhelgen. Det brukar den inte göra, sade Erland.

Men det var en risk de räknade med.

– Vi ville inte flytta dagen, det skulle ha känts konstigt; lika konstigt som att fira julafton den 26 december i stället för som vanligt den 24 december. Men vi var glada för de människor som kom och var med, de var välkomna och de som uteblev i år är välkomna nästa år, sade Erland.

Firandet i Vänersborg

Barnen från Tärnanskolan i Vänersborg firade Internationella Romerdagen tillsammans med sin modersmålslärare Fatima Miftar. Dagen högtidlighölls med olika danser, sånger, dikter och drama. Alla barn som har modersmålsundervisning i skolan deltog i programmet, cirka 60 barn.

– Många föräldrar var med under dagen och firade tillsammans med skolans rektor Pia Hellåker och modersmålsrektor Lena Malmlöf Hummerhielm. Vi blev också mycket glada när Ingrid Schiöler, som har jobbat tillsammans med romer i över trettio år och som just nu har ett stort engagemang i den romska flyktingfrågan och Ann Margaret Mossberg, miljöpartist från Uddevalla och god vän till mig, kom och firade

Internationella Romerdagen med oss här i Vänersborg. Jag som är en romsk lärare känner mig stolt över våra romska barn i Vänersborg. De är jättetrevliga och de är jätteintresserade av den romska kultur som vi har och det gör mig glad och ger mig styrka att fortsätta med att visa alla att vi romer, oavsett var vi är och med vem vi är, ändå är romer.

Det var många olika dikter som lästes och Fatima berättar att det här året har de haft tre dramer som barnen verkligen har uppskattat.

Hem akava berš but giljencar, muzikaja , giljavibaja thaj dramencar sine proslavimo amaro baro dive 8 april ki Tärnan skola ki Vänersborg. Akate sine chave kotar i angli škola pa sa dži ki gimnazija. Akaja priredba tani kerdi ki arka e chavengiri tari siklovni thaj olengeri sikavni i Fatima. Amare gostija akaja rat ine o roditejlja, o phrala, o phenlja, o sikavne thaj o amala o amalinja thaj panda but, so ale te dikhen amen. Akaja rat ine 200 manuš.

Hem ko avera dizja ine bari proslava akale diveske eke dikhen jekh delo kotar i priredba kotar i škola Tärnan ko Vänersborg.

– Vi tackar É Romani Glinda som uppmärksammar vårt firande i Vänersborg och vi hoppas att de kommer och firar

med oss nästa år, säger hon.

Med romané hälsningar från Fatima Vänersborg.

Barn från Tärnanskolan.

Romerna i föreningen Romano Merako firar 8 april.

Lokallös förening firar 8 april

Även i Katrineholm firade romerna Internationella romerdagen med mat och dans på Nyhemsskolan. För arrangemanget stod den romska föreningen Romano Merako.

Ajrula Ismailj är ordförande för Romano Merako, Katrineholms romska förening, som funnits i två år. Han är nöjd med firandet.

– Det är första gången vi firar i Katrineholm. vi hade en fest i Nyhemsskolans matsal där vi bjöd på mat, levande musik och dans, berättar han.

Ajrula Ismailj flydde från Belgrad på grund av kriget och kom till Sverige 1992. Två år senare kom han och familjen till Katrineholm där han trivs.

– Här har jag många kompisar, men några av medlemmarna i föreningen kan inte läsa och skriva och jag vill kunna hjälpa dem, säger han.

Föreningen är tänkt att vara en mötesplats för både romer och icke-romer i Katrineholm. Man vill öka förståelsen och motverka den diskriminering som råder.

– Viktigast just nu är att vi får en möteslokal, säger Ajrula. Vi har kämpat i två år för att få en lokal utan att lyckas få politikerna att förstå hur viktigt det är att vi har någonstans att samlas, inte bara för oss vuxna, utan även för ungdomarna som inte har någonstans att vara.

De romska ungdomarna samlas antingen på Mc Donalds eller på en parker-

ingsplats där ofta körs bort av vakter och polis.

Föreningen har 50 medlemmar, men med sina respektive familjer blir de 232 personer.

Romano Merako betyder ungefär romsk önskan, men att få föreningslokal verkar inte vara det lättaste.

– Hyresvärdarna vill inte shyra ut till oss, trots att vi har personer i föreningen som kan fixa och renovera en lokal. Jag har pratat med kommunen, men hittills har de inte hjälpt oss.

Föreningen har sina möten hemma i Ajrulas lägenhet.

Dags för den alternativa rapporten till FN

Sverige har ratificerat så gott som alla FN-konventioner, men när det gäller den Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering har Sverige fått kritik ett flertal gånger.

I inrapporteringen till Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering, CERD, 2004 fick svenska regeringen kritik för att mycket få hatbrott leder till åtal och för att den nationella lagstiftningen sällan tillämpas. Bland annat ledde 600 anmälda brott till endast nio åtal. Kommittén kräver även att Sverige förbjuder alla organisationer som främjar eller uppmanar till etnisk diskriminering i enlighet med artikel 4b i den ratificerade konventionen. Deltagande i sådana organisationer måste straffas. Kommittén önskar vidare att Sverige ökar sina insatser och implementerar nationella strategier och program som bekämpar diskrimineringen av romer. Kommittén menar att det är DO:s roll att ta fram ett strategiskt program med mål att förbättra situationen för romer. En av de största stötestenarna är ratificeringen av ILO 169 som erkänner ursprungsfolkens fulla sociala, kulturella och religiösa rätt. Även samernas rätt till sina egna institutioner, bevarandet och utvecklandet av sina kulturer och levnadssätt, samt rätten till traditionella landområden skall respekteras och skyddas. Sverige vägrar hittills att skriva under ILO 169. Den svenska staten får även kritik för de rättstvister om landrättigheter mellan samer och regeringen som oftast slutar med att samerna förlorar. En annan anledning till kritik är att den nuvarande Utlänningslagen tillåter regeringen att utvisa utlänningar som misstänks utgöra hot mot den nationella säkerheten utan att de får chansen att överklaga beslutet. Den svenska staten får även kritik för att diskrimineringen av invandrare fortfarande är stor, både på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och vad gäller tillgången till sociala förmåner.

Nu är det dags igen. Den svenska regeringen lämnade i december förra året in sin senaste rapport, med svar på de rekommendationer CERD gav i maj 2004. Där påpekar man bland annat att enligt en ändring som trädde i kraft i mars 2006 ska ärenden om särskild utlänningskontroll avgöras av Migrationsverket. Deras beslut om avvísning kan nu överklagas till regeringen. Överklagandet hamnar då hos Migrationsöverdomstolen. Svaret på frågan om vad som görs angående hatbrott är mer luddigt formulerat. Polis och åklagare prioriterar alltså hatbrott, men inga nya, förbättrade siffror presenteras. I rapporten står det att "lokala förhållanden styr fördelningen av resurser och arbetsmetoder. Hälften av polismyndigheterna har genomfört utbildningsinsatser...", men inte vad utbildningen innehåller eller vad den har gett för resultat. Man nämner även bildandet av ett utvecklingscentrum med ansvar inom myndigheten för bland annat rättslig utveckling och rättslig kontroll över frågor om hatbrott och mänskliga rättigheter. Men det står inget om vad de specifikt gör.

Men det är inte bara regeringens syn på situationen som intresserar CERD. Vid sidan av varje regeringsrapport finns det även en parallellrapport, ihopsatt av insatta personer och organisationer. Parallellrapport ska vara klar i december 2007, fram till dess har alla som vill, möjlighet att påverka vad som ska stå i den. Det första introduktionsmötet ägde rum i Svenska FN-förbundets lokaler på Skolgränd 2 på Södermalm i Stockholm nyligen. Ansvarig för parallellrapporten är Anett Sasvari, handläggare Mänskliga Rättigheter. Det var

inte så många som dök upp denna första runda. Ingen av de romer som anmält sitt intresse var där.

Anett Sasvari lite om de mänskliga rättigheterna, om FN:s konventioner och den stundande parallellrapporten.

– Sverige får mycket kritik, bland annat för att man inte följer tortyrkonventionen som man ratificerat. Människor skickas fortfarande tillbaka till länder där de riskerar tortyr, sade Anett Sasvari.

Hon berättade även att varje konvention har en övervakande kommitté som ser till att ländernas åtaganden efterföljs. Sverige har fått kritik av flera olika kommittéer. Senast målade regeringen upp en ljus bild av situationen i Sverige, men FN påtalade att det fortfarande finns stora brister.

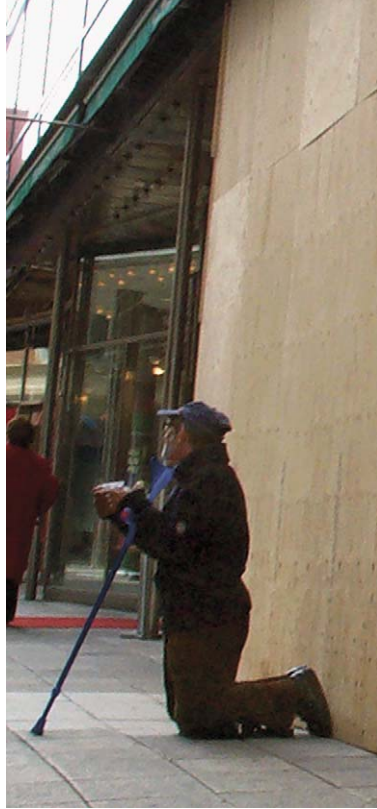
– Alla kommittéer välkomnar alternativa rapporter, så kallade specialrapporter, skuggrapporter eller parallellrapporter. De kan de bättre göra en bedömning av ett lands situation. En parallellrapport sammanfattar olika bedömningar och den ska lämnas in fyra veckor innan kommitténs förhör med ett land. Att samla olika bedömningar är ett effektivt sätt att beskriva ett lands situation. Den får inte innehålla några svepande förklaringar eller generaliseringar. Representanter för parallellrapporten får närvara vid förhöret av regeringen.

Ett förnöte inför rapporten i FN förbundets lokaler i Stockholm.

Två spelande romer i Oslo.

Tiggande rom i Stockholm.

Romska tiggare utnyttjas

Allt fler östeuropeiska tiggare och musikanter dyker upp på gator och torg i många av Sveriges städer. De är ofta romer och kommer ofta i grupper. Enligt polisens utredare i Stockholm Greger Casselborg, rör det sig ofta om tydliga kopplingar till brottslighet, i första hand människorov.

– Om man tar någon annan person över till ett annat land, där du tar han om passhandläggningen, för att den andre inte kan språket, han vet inte vart han ska vända sig någonstans. Eller om någon tar kontrollen över en person. T.ex. det kommer hit en man med ett litet barn och sedan tar någon över kontrollen av barnet. Då är man skyldig till utnyttjande av ett tvångstillstånd. Man kan också utnyttja någons utsatta belägenhet. Det handlar om fattigdom, att vara insatt på barnhem, att man inte har några föräldrar. Eller om man med något annat otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot, eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person och därigenom tar kontroll över den i syfte att den skall utsättas för brott.

Den som begår en sådan gärning mot någon under 18 år kan även dömas för människohandel.

– Människohandel handlar alltså inte bara om sexuella ändamål. Utan det gäller även tvångsarbete och det kan vara att man tillsätter någon att tigga pengar. Det kan vara att man har rekryterat en person som inte har några föräldrar eller där det finns föräldrar som är så fattiga att de har sålt barnen. Det har förekommit och det är inte alls ovanligt på grund av de stora ekonomiska ojämnligheterna i dessa länder.

Tiggarna på våra gator kan alltså vara tvångsrekryterade?

– De behöver inte ha ställts inför ett erbjudande att "vill du följa med?". Det kan vara så illa ställt i dessa länder att man bara har tagit hit de här personerna. De som driver barnhem och liknade kanske bara blir glada av att bli av med barnen som är en belastning på hemmet där det kanske finns hundra barn. Om någon kommer och säger att de vill ta

hand om ett barn, betyder det inte att de vill följa med, utan ansvaret överlämnas till dem som hämtar barnet. Här finns det tydliga kopplingar mot organiserad brottslighet.

Det finns alltså någon organisation som tar hand om pengarna då?

– De tar inte hand om en viss del av pengarna utan det mesta av pengarna. De som tigger ska betala en summa pengar varje dag och när de inte upp till den summan hamnar de i en skuld och hamnar de över denna summa kan de kanske få behålla den delen. Summan som de ska betala till de här människohandlarna ska täcka logi för den tid de vistas här, säger Greger Casselborg.

Var bor de någonstans?

– De kan bo i husvagnar, eller femton, ja upp till tjugo personer i en lägenhet.

Greger Casselborg har hela tiden talat om ungdomar och barn i samband med tiggeriet. Men de som man ser på tunnelbanan är äldre än så och skulle mycket väl kunna vara familjeförsörjare. Hur förklaras det?

– Det är även så, men jag tror inte att de här romerna vill erkänna något vare sig för dig eller för oss om den pågående verksamheten, men vi vet det på grund av andra saker som vi har kontrollerat i de utredningar och ärendena som vi har. Vi vet att det förekommer på det viset, men av rädsla att bli utsatta för någonting som är ännu värre, så väljer de att inte tala om detta för någon.

Men är gatumusikanterna inkluderade i det sammanhanget?

– Jo, varför skall de inte vara det, säger Greger Casselborg. Det som vi har hittat i våra utredningar gäller även dem, men naturligtvis inte till hundra procent. Men du ska veta att de väljer att inte prata så mycket om det här. Men lagstiftningsmässigt är de här människorna utsatta för människohandel, det är någon annan som tjänar pengar på deras verksamhet.

Detta låter främmande för de flesta och det gör det även för politikerna och många poliser som inte har förstått att den här typen av kriminalitet har blivit allt vanli-

gare både i Sverige och i övriga Europa. Det är inga myndigheter där nere som vill erkänna att det pågår en sådan här verksamhet som innebär så stora problem.

Polisen vet inte om det även är romer som organiserar verksamheterna.

– Ärendet är uppdelat i olika delar, människohandel, koppleriverksamhet och stöldverksamhet. En del är romer och en del inte. Men vi har inte kontrollerat det helt ut. Den etniska tillhörigheten har egentligen ingen betydelse i sammanhanget. Vi ska bara åtala och straffa dem som gör brott.

Greger Casselborg har huvudansvar i dessa ärenden, men är inte detaljinsatt i varje fall.

– Vi har förhört ett stort antal personer och vi har konstaterat saker och ting i samband med husrannsakingar och under arbetets gång.

Finns det då någon lag som förbjuder tiggeri?

– Nej det finns ingen direkt lag om det, men det är inte det som polisen beivrar utan människohandeln och de som ligger bakom och tjänar pengarna på tiggarna. Det är dem vi vill åt, inte tiggarna, säger Greger Casselborg. Om det däremot går omkring tiggare och begär pengar överallt där det samlas mycket folk då kan det vara ordningsstörande. Många människor känner sig obekväma med den här situationen och då är det en ordningsstörning och därför kör man bort dem från vissa platser, men tiggeri i sig är inte straffbelagt. Det är heller inte förbjudet att prostituera sig, men att tjäna pengar på dem som gör det, är också straffbart.

Det var i samband med utredningarna i det tidigare tillslaget i södra Sverige och i Stockholm angående trafficking som polisen upptäckte sambandet med människohandeln och tiggeri. Men mycket av vad som framgått i utredningarna är fortfarande sekretessbelagt.

Tiggarna har även dykt upp i Västsverige, bland annat i Halmstad. I Lund har klagomålen till kommunen varit så många att polisen inlett en kartläggning av tiggarna. Slutsatsen är att verksamheten är organiserad och att de som står bakom kan tjäna mycket pengar.

– Vi vet att tiggarna och musikanterna transporterats i en utlandsregistrerad minibuss till strategiska platser i stan. På kvällen hämtas de upp i samma buss, förklarar Jörgen Nilsson, närpolischef i Lund, till Expressen. Enligt polisens information kan en tiggare på en bra plats få ihop tusen kronor på en dag – skattefritt.

– Det kan vara en bra affär för en grupp på sju-åtta personer. Jag tror de här ligorna jobbar på samma sätt även i Göteborg, säger Jörgen Nilsson.

Där har polisen sett att det kommer bilar som placerar ut tiggarna på olika platser i staden.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Dans på det romska kulturcentret i Malmö den 8 april. I bakgrunden syns den scen som alltid välkomnar den som vill spela.

Ett center med många aktiviteter

Romska kulturcentret i Malmö är öppet varje dag och fungerar som ett informationscenter, men där sker många andra aktiviteter också. Man kan få hjälp att fylla i blanketter och centret arrangerar musikkvällar, utställningar och har biovisning.

– Det kommer mycket romer till centret. Här kan man hålla kriser (rättegångar), som kan ske en gång i månaden. Romer besöker också centret genom sina skolor. Det kan vara vanliga skolklasser där det går romer eller vuxenskolor. Många söker även upp centret för att få information inom sina projekt. Men man kommer även hit som privatperson.

På centret kan romer få hjälp med att fylla i olika blanketter. Det kan röra sig om ansökan om bostad eller att fylla i uppgifter till försäkringskassan och dylikt. Ibland arrangerar centret musikkvällar, utställningar och bioföreläsningar.

Centret driver även en arbetsförmedling för unga romer.

– Det är ett litet steg för att förändra samhällets attityd, säger Erland.

Studiebesök, hjälp med CV och intervjuutvärdering är tre av de moment som de personer som besökt förmedlingen tränas i. Många av deltagarna har fått fast jobb.

– Det handlar om att förmedla kontakter. Och vi kämpar hårt med att hitta goda arbetsgivare, säger Erland Kaldaras.

Projektet startade 2005, och det är ett 2,3 miljoner stort bidrag från Allmänna arvsfonden som finansierar verksamheten.

Aktivitetserna är många på centret.

– Vi har även en dockteater med dockor som har romska kläder. Vi visar barnen den romska historien genom att låta dockorna berätta. Det är mycket uppskattat av barnen som även själva får prova på att spela teater. Vi har ett bibliotek med cirka tusen titlar och vi lånar ut böckerna som på ett vanligt bibliotek

med lånekort. Till centret kan man komma och se olika romska videofilmer eller bara komma in för att lyssna på romsk musik i cafeterian.

Cafeterian, som har en scen, fungerar även som en övningsplats för unga romer som vill känna på att uppträda eller bara spela. Här kan man få låna instrument och ljudanläggningen står alltid på. Ungdomar kommer ofta hit och tränar inför diskot Gypsy Night där det är fritt fram att sjunga på scenen om man vill.

– Nyligen har vi färdigställt en mobil utställning för dem som inte kan komma och besöka vår permanenta utställning. Vi kommer gärna till dem som vill och håller föredrag om romer och deras kultur. Vi kommer att besöka skolor, förvaltningar och myndigheter, bibliotek och stadshus. Det är många som vill ha ett föredrag om romer. Det finns många bland icke-romerna som inte har vetskapen om centret och då är detta ett bra sätt att marknadsföra centret på, säger Erland.

Ett tag visste de inte om pengarna skulle räcka till årshyran.

– Vi har gått på projektbidrag från Statens kulturråd, men nu har vi även fått ett verksamhetsbidrag från Malmö stad som ska gälla i tre år. Beslutet om bidrag beslutades i mars 2006, men betalades inte ut förrän i augusti förra året, så vi kämpade med ekonomin fram till augusti.

Tidigare hade centret fler romska kvinnor som arbetade på halvtid. Den andra tiden gick de på en barnskötarutbildning.

– Numera har vi tre fast anställda för den förskoleverksamhet vi bedriver här på centret. Två av dem är behöriga förskolelärare. Och den tredje är en romsk kvinna som arbetar som barnskötare, berättar Erland.

Centret har numera ett samarbete med migrationsverket som skickar både romska och icke-romska barn som ännu inte har fått sina uppehållstillstånd.

– Även de är i behov av tillfälliga förskoleplatser. På det sättet hjälper vi barnen med svenska och vi slussar in dem i den kommunala förskoleverksamheten. Tyvärr så stannar de inte så länge hos oss, för deras familjer kan bli placerade i andra städer än Malmö.

Erland Kaldaras i barnens värld.

Romsk förskola i Malmö

Romskt Ungdoms Förbund, RUF, har startat Musikantens förskola i Romska Kulturcentrets lokaler i Malmö. Erland Kaldaras är föreståndare för skolan och Maria Resblom arbetar där tillsammans med de bägge förskolelärarinnorna Lillemor Larsson och Katlin Jönsson.

Maria berättar att hon fick idén om en förskola i Malmö då hennes syster Saly Resblom startade den romska förskolan Romano Ilo i Göteborg.

– Saly och jag lyfte frågan till Erland för två år sedan och han tyckte att det var en utomordentlig idé att starta en liknade förskola som den i Göteborg här i Malmö.

Redan året efter startade förskolan i centrets lokaler.

– Den 18 april har vi jobbat ett år, säger Maria.

Politikerna i Malmö var emot verksamheten. De tyckte inte att det skulle finnas en särskild förskola för romska barn. De ville att den skulle integreras i den vanliga förskolan.

– Vi har lagt ner mycket arbetete på att

kontakta andra förskolor och skolor, så att barnen hela tiden träffar andra förskolebarn och äldre skolbarn, säger Lillemor. Meningen med de besöken har varit att de barn som går här inte ska känna sig isolerade, för jag kan tänka mig att det var det som var rädslan hos politikerna.

Förskolan har 15 platser, sex av barnen är romska. De övriga är av andra etniciteter än svenska.

– Just nu kommer det första barnet klockan åtta och det sista barnet hämtas klockan tre, men vi är kvar här till klockan fem. Det kan ju hända att man av någon anledning blir försenad med att hämta sitt barn, säger Katlin.

På Musikanten finns barn från ettårsåldern upp till sex år.

– Vi har delat upp oss i tre olika grupper beroende på bar-

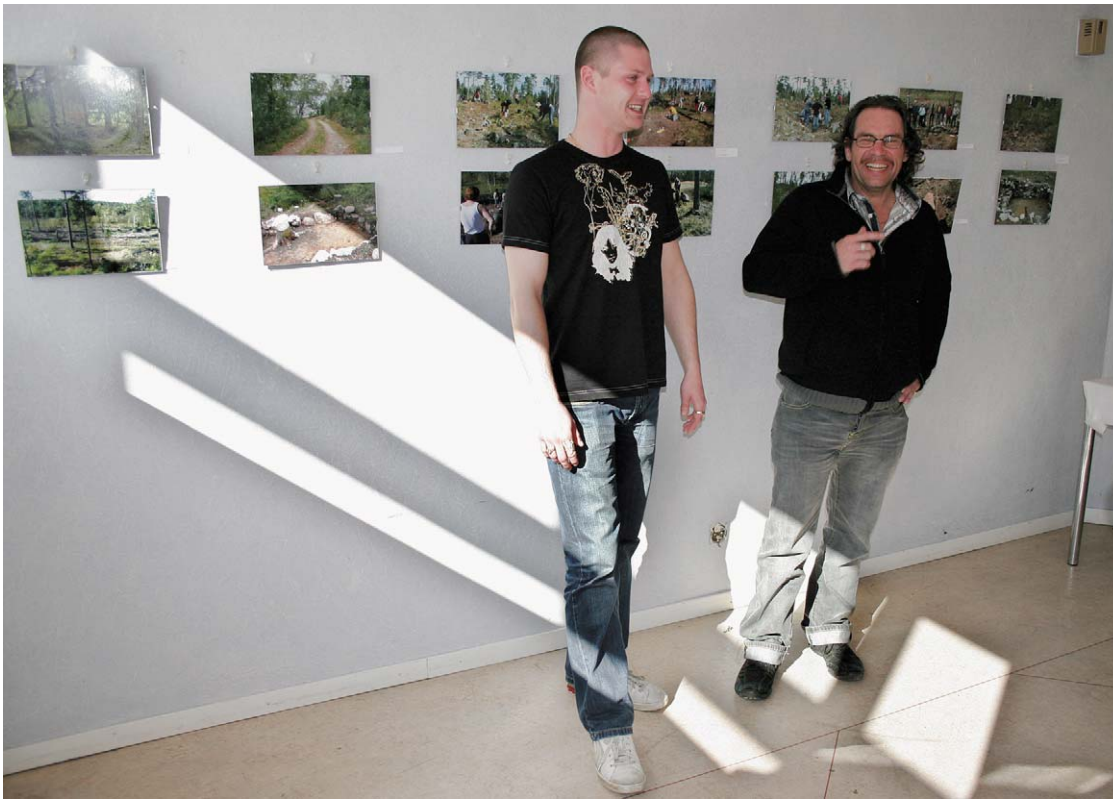
nens ålder och behov, säger Maria. En del barn går på förskolan kortare tid än andra. Några är här en väldigt kort tid för att senare gå över till en annan förskola.

Musikantens förskola är en språngbräda in i den ordinarie förskolans verksamhet. Ett barn kanske behöver skolas in till en "vanlig" förskola på ett lugnare sätt.

– Det är därför finns vi till, för att hjälpa barnen med den delen, säger Katlin.

Maria Resblom, Lillemor Larsson och Katlin Jönsson.

Daniel och Christer Magnusson talar om Snarsmon på RKC.

Snarsmon på turné

Den 14 april var det vernissage på Romskt kulturcentrum för fotoutställningen om utgrävningarna av resandebyn på Snarsmon. Willie Andreason Kwekk skådespelare och resanderom höll föredrag om resanderomer i Sverige från sen medeltid till i dag och Christer och Daniel Magnusson från Göteborg, ättlingar till folket som levde på Snarsmon, berättade om utgrävningsarbetet.

Christer Magnusson och hans syskon har sedan barnsben hört från sina föräldrar och andra äldre släktingar om resande romers boplatser i skogarna nära norska gränsen. De blev nyfikna och en sensomarmardag 2003 bestämde sig syskonen att med sina fruar resa upp till området för att ta reda på var det här platserna låg som de hade hört talas om. I det gamla tullhuset vid den nedlagda gränsstationen mellan Sverige och Norge kom de i kontakt med Björn Ståhl, som bland annat driver Caféet i Vassbotten. Naturligtvis hade han vetskapen om den så kallade Tattarstan i Snarsmon, som låg i skogen utmed den Norska och Svenska gränsen. Björn arbetar aktivt med att bevara alla kulturattraktioner kring gränsstationen på den norska sidan.

– Björn berättade att Bohusläns

museum hade sin vandringsled i närheten av platsen och att museet visste mer om boplatserna uppe i Snarsmon.

Den sensommaren reste sällskapet runt i Tanums kommun för att leta i kyrkböckerna efter släkt och nära anhöriga. De fann platsen där deras morfar var född och i Naverstads kyrka gick de igenom namnlistorna och senare fotograferade de gravstenarna i Rödlanda med sina anhörigas namn.

Efter att de har varit i kontakt med Lars Hammar på Bohusläns museum, startas ett treårigt arkeologiskt utgrävningsprojekt, där Göteborgsföreningen Resande Romers Riksorganisation ingår i ett partnerskap.

Efter många om och men och lika många rekognoseringar i området, beslutar de sig att starta utgrävningarna 2004.

– Under fem soliga septembardagar träffas ett femtontal resande romer för att tillsammans starta utgrävningen uppe på Snarsmon. Alla hade ställt upp sina vagnar på campingplatsen nere vid Bullarsjön i Vassbotten, berättar Christer. Ryktet om utgrävningarna hade spridit sig till Glomedalsmuseet och föreningen Romano Drom, bägge från Norge, som kom för att se på efterlämningarna uppe på Snarsmon.

Utgrävningarna fortsatte 2005 och 2006 och Bohusläns museum fick mycket material från utgrävningarna. Man beslutade att det var dags för en utställning så att andra skulle kunna få se vad de hittat.

Utställningen heter Förre och nu och gick av stapeln under hösten 2006. Både föremål och foton visades. Det är ett axplock av detta enorma bildmaterial från utgrävningarna som nu visades på RKC fram till den 14 juni.

2005 arrangerade föreningen ett sommarläger för ungdomar när utgrävningarna på Snarsmon. Daniel Magnusson var en av ungdomarna på lägret.

– Där fick vi bland annat språk-

musik- och teaterkurser. Vi fick även undervisning i resande romers historia, berättad av Willie Andréason. Vi tränade i tre veckor tillsammans med andra ungdomar från Bullarebygden och spelade upp ett teaterstycke i bygdegårdens lokaler. Det var ett lyckat evenemang och det var fullt hus alla tre föreställningarna. Bullarebygdens befolkning tyckte att det var intressant att få mer information om sådant de bara hade hört talas om. Nu fick de träffa oss resande, sade Daniel.

Under det andra årets utgrävningar gör man en del unika fynd.

– Vi hittade en stenformation som nästan låg i dagern. När vi har skrapat fram stenarna såg vi att det var en ny grund. Där tror vi att det en gång har varit en smedja. Det kan vara ganska troligt eftersom man hade vagnar och trillor på den tiden som man fraktade saker på. Det gick säkert hårt åt hjul och axlar när de tog sig fram på skogsvägarna. Det fanns

även formationer i marken som troligen var en grävd brunn, säger Christer och pekar på ett fotografi. Mycket grävdes fram och dokumenterades och nu i höstas hade man tagit med sig GPS instrument för att med den senaste datatekniken exakt muta in grunderna och stensättningarna, allt för att kunna sätta ut platsen på kartor.

En mörk historia

Willie Andréason Kwekk, skådespelare och resanderom, höll föredrag om resande romer i Sverige från sen medeltid fram till idag. Med sig hade han bildskärmar med bilder och artiklar om resandefolket och övriga romer. En mörk bild av resanderomers vardag genom historien målades upp. Han talade bland annat om Herman Lundborgs rasbiologiska institut i Uppsala och planerna på tvångssterilisering av resanderomer. Han talade om det föraktfulla ordet tattare som han

menar är nedsättande och beskriver alla som inte var bofasta, det vill säga även vandringsfolk utan romskt påbrå. En stor del av Willies familj kommer från Norge. Det förekom många övergrepp mot resanderomer där.

– De hade inte tillåtelse att tala romani, gjorde de det omhändertogs deras barn. Barnen placerades i fosterhem och föräldrarna fick aldrig återse dem.

Hans egen mormor fick se tre av sina barn omhändertags av myndigheterna.

Willie läste även dikter på både romani och svenska och citerade gamla tidningsurklipp som visade på en mörk människosyn. Hur man en gång talade om tattarplågan.

Romskt Kulturcentrum bjöd sedan på snacks och resanderomsk musik. I kafeterian kunde man köpa kaffe och härliga piroger eller hembakad blåbärspaj med vaniljsås, allt tillagat av kaféets föreståndarinna Gina Mitrovic.

Baki Hassan o Dimitri Florin

Det tidigare två utlysta halvtidstjänsterna hos Institutet för språk och folkminnen där Språkrådet ingår, är nu tillsatta.

De personer som anställts är två kända romska profiler och de börjar sin anställning den 4 juni 2007.

Den ene är Baki Hasan från Norrköping. Han är kulturarbetare sedan många år och författare av lexikonet som snart ska publiceras på den romska arliallekten. Den ligger färdig för tryckning.

– Det kommer att bli spännande och givande med tanke på att arbetsuppgifterna inte är begränsade till en grupp eller en dialekt, utan vi kommer att arbeta helt generellt med språket é romani chib. Vi kommer att gå igenom arbetsuppgifterna. Det finns massor av punkter som är jätteviktiga, såsom läromedel, vidareutveckling av språket och att förnya gamla redan skrivna underlag och att samla och

spara historiska dokument. Vi kommer att ha en referensgrupp, det är viktigt att höra vad de tänker, säger Baki.

Den andre är Dimitri Florin. Han har arbetat med romska frågor sedan tidig ungdom och hade nära kontakt med den bortgångne aktivisten, Aleka Stobin. Dimitri har bland annat varit lärare på Axvalla folkhögskola, översättare, arbetat med framtagning av romska läromedel och sångare. Just nu är han projektan-

ställd på halvtid i Equalprojektet, Romer – från syd till nord, fram till september

– Jag är glad att ha fått arbetet som språkvårdare, och har en brinnande iver och lust till det kommande arbetet. Efter att vi har installerat oss kommer vi att träffa den romska referensgruppen. Det kommer säkert att kännas konstigt eftersom jag själv satt i den gruppen inför samtalen med Språkrådet, säger Dimitri.

Baki Hasan.

Dimitri Florin

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) söker

Utbildare

(tidsbegränsad anställning)

DO söker en utbildare med kunskap om nationella minoriteter i Sverige, särskilt romers situation och med erfarenhet av arbete för mänskliga rättigheter.

Du kommer att arbeta tillsammans med andra utbildare på utvecklingsenheten, som bland annat har till uppgift att informera, utbilda och uppmuntra andra att förebygga och vidta åtgärder mot diskriminering.

I arbetsuppgifterna ingår bland annat att

- skriva rapporter och ta fram underlag till uppföljning av enhetens och myndighetens verksamhet
- skapa och upprätthålla externa och interna kontakter och nätverk
- delta i myndighetens dialog med företrädare för nationella minoriteter
- genomföra utbildningar med romer om mänskliga rättigheter och diskriminering.

Vi söker dig som

- har högskoleutbildning med samhällsvetenskaplig eller juridisk inriktning och/eller flerårig erfarenhet av arbete med minoriteters rättigheter
- har dokumenterade kunskaper om mänskliga rättigheter
- har bra kunskaper i engelska.

Kunskaper i en av varieteterna av romani chib, något annat av de nationella minoritetsspråken och/eller andra språkkunskaper är meriterande.

Mer information om tjänsten och kontaktuppgifter till dem som kan svara på frågor finns på DO:s webbplats, www.do.se. Det går även att ringa DO på tel. 08-508 887 00 så skickar vi dig annonsen med alla uppgifter.

Din ansökan ska vara inkommen till DO senast den 13 maj 2007. Ange diarienummer 533-2007. Skicka din ansökan till DO, Box 3045, 103 64 Stockholm eller via e-post: jobb@do.se.

Ny framtid för DO

DO kommer nästa år att slås ihop med andra ombudsmannaenheter, enligt förslag från regeringen. Det är Diskrimineringsombudsmannen, DO, handikappsombudsmannen, HO, ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HOMO, och jämställdhetsombudsmannen, JÄMO.

Enligt ett förslag från den parlamentariska Diskrimineringskommittén borde sammanslagningen kunna ske i januari år 2008. Den nya regeringen har aviserat att den kommer att genomföra förslaget, men att sammanslagningen förmodligen sker under den senare delen av 2008.

– Integrationsverket upphör ju den förta juli och det är klart att det är många frågor kring detta. Man har aviserat om hur en del av arbetsuppgifterna ska läggas ut, men det finns ju en hel del kring den strategiska enheten som man inte har fångat upp i debatten kan jag tycka. Man har inte tagit kontakt med DO och aviserat om att vi skulle vara delaktiga i deras arbete mer än vad vi själva utifrån vårt mandat gör. Jag vet inte om man tänkt att det är ett arbete som kan upphöra, eller läggas ut på det nybildade integrations- och jämställdhetsdepartementet, säger Katri Linna, diskrimineringsombudsman.

Vare sig den nya eller den gamla regeringen eller kommittén har gett sitt uttryck om att det skulle vara fråga om någon slags neddragning av de totala resurserna, utan mer av en effektivisering.

– Ur mitt perspektiv har jag stött på tanken om en sammanslagning av samtliga ombudsmän till en gemensam ombudsmannaenhet. Detta är ingen ny tanke, det har länge motionerats i riksdagen, ända sedan DO bildades under 80-talet. Mina beräkningsegrunder är egentligen inte så mycket för effektiviserandet, vilket jag också kan se, jag kan också se att vi kan lyfta frågan om mänskliga rättigheter om vi är en stor stark myndighet som arbetar med det, men jag tycker snarar att man genom en sammanslagning lättare kan visa pedagogiskt vad icke-dis-

kriminering handlar om, nämligen rätten för individer att bli sedda som de individer de är, utan koppling till någon grupp-tillhörighet. Och utifrån det perspektivet tror jag att det finns en vinst i att prata mänskliga rättigheter i ett sammanhang och inte prata om kvinnofrågor, invandrarfrågor, handikappsfrågor och så vidare.

Man vet idag inte om hur det ser ut på personalfronten för DO, om några måste sägas upp.

– Det är inte säkert. Vad man säger är att man inte tänker sig en neddragning totalt sett. Men visst, vi kan ju redan märka att det finns en viss oro bland de anställda inom de olika enheterna om hur det blir med den egna anställningen och arbetsuppgifterna. Det är inte säkert att arbetsuppgifterna kommer att vara likadana framöver. Det kanske också är så att vissa mer än andra känner en oro, till exempel så oroar sig den administrativa personalen mer än juristerna eftersom det kanske inte behövs lika många administratörer om man slår ihop enheterna.

Hur blir det då med det romska engagemanget?

– Jag tror att vi på ett annat sätt än tidigare kommer att koppla ihop arbetet ytterligare med andra grupper och annat arbete som vi har. Det behövs många egna spår och åtgärder, men på sikt vill man egentligen att den romska frågan ska leva med i alla sakfrågor naturligt, det är ju dit man vill komma. Och jag känner att det kanske är dags att vi på DO inom vår organisation tänker på att nu ska romerna komma till tals när vi har kontakt med myndigheter, inte bara inom ett romaprojekt, utan generellt. Vi kommer också att fokusera mot samer, och

det tror jag är ett arbete som kommer att gagna den romska gruppen. Eftersom vi kommer mycket in i minoritetslagstiftningen, ramkonventionen och de krav man kan ställa gentemot staten, utifrån ramkonventionen. Då försöker vi koppla ihop det här arbetet med det romska arbetet så att det kan gagna båda grupperna. Det finns erfarenheter från arbetet med romer som man kan använda för samer och vice versa, säger Katri Linna.

Det ska svida när man diskriminerar. Kan det inte tänkas att man hamnar i onåd då böterna är så dryga. Företagen kan ju ha det svårt som det är. Finns det privatpersoner som blir fällda i något fall. Och har de i så fall samma bötesgrad?

– Att vi, eller de berörda personerna som får skadestånd, hamnar i onåd, det har vi med oss hela tiden. Det är ju det som gör att man inte ska prata om de här diskrimineringstvisterna som lätt fångade pengar för lycksökare, vilket man ofta gör i media. Det är en dryg och jobbig process man måste gå igenom om man ska stå för sin sak i rätten. Det är förenat med obehag, smutskastning i rätten och givetvis också i vissa fall mer än andra, kanske en negativ syn på personen efteråt. Jag tror att detta är något som präglar bostadsdiskrimineringsfrågorna. I en mindre ort finns det kanske bara en hyresvärd man kan tänkas vända sig till och det är ju inte bra om man samtidigt inlett en rättslig process mot dem. Och jag tycker förstås att de personer som driver sin sak i rätten gör ett hjältedåd, inte bara för sin egen person, utan man ställer ju upp som en galjonsfigur i en viktig fråga, säger Katri Linna.

Maija Runcis, författare till boken *Makten över barnen*.

LVU – Omöjligt att häva?

Barnomhändertagandets historia i Sverige, med allt det lidande det medfört för barn och föräldrar är en mörk historia, präglad av myndighetsövergrepp, och en nedvärderande syn på fattiga som mindre värda varelser som inte borde få fostra eller föda barn.

*I boken *Makten över barnen*, som är en uppföljare till boken *Steriliseringar i folkhemmet*, redovisar historikern Maija Runcis vad hon har funnit i sekretessbelagda handlingar.*

– Detta arkivmaterial är känsligt. Det finns 63 000 steriliseringsakter från 1935 till 1975. När det gäller barnomhändertagande handlar det om flera hundra tusen barn. Det är ett material som rymmer många tragedier och livsöden.

Staten har alltid utövat en viss kontroll av sina medborgare. Detta sker genom olika åtgärder, t ex skattedeklarationer, bidragssystem och inte minst den sociala omsorgen om individen. De sociala myndigheterna ville inte att folk flyttade omkring i landet, det försvårade deras kontrollmöjligheter. Man gillade heller inte att man bosatte sig ute i skogen som en del av resandefolket och majoritetsbefolkningen gjorde.

– Det var lättare att kontrollera personer på 20-talet än på 50-talet. Då fanns det fler små kommuner med liten befolkning, fler socialnämnder med mera. Men redan då tyckte man att det var problema-

tiskt när människor bodde långt från samhället, eller om människor flyttade ofta.

Först handlade det om barnomhändertaganden, sedan när den medicinska vetenskapen vann mark, blev steriliseringarna ett möjligt verktyg för att ta hand om dem man uppfattade som avvikande, de som man ville bli av med i samhället.

– Man såg dem som en sjukdom som samhället skulle skyddas ifrån. Det var absolut en fråga om att rensa samhället från "icke önskvärda element" som man sade förr.

Beteckningen "zigenare" förekommer inte alls i aktmaterialet, vare sig ifråga om steriliseringar eller tvångsomhändertaganden.

– Man talar inte om zigenare i akterna. Men det förekommer en Taikon i steriliseringsakterna. I detta fall handlade det om bildbarhet. En mor, en mormor och dotter blev föremål för sterilisering för

att de inte kunde läsa och skriva. De saknade skolbildning. Men resandefolk förekom i texterna, fast man kallade dem inte för resande utan för "tattare".

Senare försökte man att instifta en särskild lag för att kunna sterilisera tattare. Socialstyrelsen gjorde tattarinventeringar, och man försökte gruppera människor för att lättare kunna komma åt dem.

– Men lyckligtvis blev det inte någon utvidgning av steriliseringslagen som enbart vände sig mot de så kallade tattarna. Däremot tillkom en ny indikation som omfattade så kallade asociala individer. De människor som blev föremål för socialnämndernas intresse var ju sådana som pekades ut som tattare eller möjligen zigenare.

Då barnbidraget inrättades efter kriget började man rikta blicken mot kvinnor mer och mer.

– Tidigare var det mannen som hade försörjningsansvar, men när kvinnor började få pengar av socialen då ökade antalet steriliserade kvinnor. Det finns ett tydligt mistroende från myndigheternas sida gentemot mödrar, framförallt ensamstående mödrar. Man trodde att de skulle utnyttja samhällets välvilja för egen vinning, och att det inte skulle komma barnet till del. Därför skulle de inte heller få ha eller föda barn, och därför steriliserade man dem, säger Maija Runcis. Till människor man inte litade på sa man: "Nej du är inte lämplig som förälder, du vill bara behålla dina barn för att få barnbidraget." Sedan struntade socialarbetarna i vad föräldrarna tyckte. Man sa att det var för barnets bästa att omhändertas och skiljas från sina biologiska föräldrar.

De sociala myndigheterna vände sig inte emot att man hade många barn, utan snarare för att man bodde trångt och var fattig och det ansågs vara individens fel. Fattigdom lades individen till last och fattigdomen betraktades som en sjukdom. För att förhindra sjukdomens spridning steriliserades kvinnorna och barnen togs ifrån dem.

Folkhemmet skulle bygga bort fattigdom och trångboddhet under trettio-talet,

men resultaten syns först på 50-talet då folk får det generellt bättre i samhället. Det är samtidigt som medicinska experter och vetenskapsmän börjar tala om olika psykiska sjukdomar som man ser överallt hos befolkningen och särskilt hos barnen i skolan. Man började också fokusera mer på utseenden och beteenden. När det gällde zigenare handlade det om att de flyttade på sig för ofta, det ansågs skapa otrygghet för barnen som fick sin skolgång splittrad. Även om resandet är en del av deras kultur, så var det något som inte ingick i samhällsnormerna. Dessutom försvårade det kontrollen för de sociala myndigheterna. Det var inte acceptabelt. Man gillade inte heller att människor valde att bo i en liten stuga långt in i skogen, istället för att bo i exempelvis ett barnrikehus. Synen på den tiden var att det måste vara fel på en människa som inte strävade mot det moderna, det nya, det gemensamma, det kollektiva.

– Jag tror att berörda socialmyndigheter såg på kringflyttande romers situation som ett släktdrag. Romer ville bo i grupp, i tält och husvagn och ofta flytta på sig, säger Maija Runcis.

Även om man hade vetskapen om det politiska förtrycket mot romer så sågs det aldrig som samhällets fel när man vidtog åtgärder mot enskilda individer. Det var alltid den enskilde individen som bar ansvaret för sitt eget liv. Det var så man behandlade människor.

– De utpekade individerna levde inte upp till samhällets normer och krav. Därför vidtog samhället repressiva åtgärder mot dem. Det vill säga, man försökte disciplinera dem på ett eller annat sätt, till exempel genom att ta barnen eller hota dem: "om ni inte gör som vi säger så behåller vi barnbidraget. Gör ni inte som vi säger, steriliserar vi barn och familj."

Men det är huvudsakligen majoritetsbefolkningen som beskrivs i akterna. Romer eller resande är en väldigt liten grupp som förekommer i akterna.

I Makten över barnen beskriver Maija Runcis välfärdsstatens relation till individen. Hon sätter fokus på förhållandet mel-

lan stat, föräldrar och barn och hur detta förändrats under 1900-talet. Utgångspunkten är barnavårdsnämndens behandling av omhändertagna barn och de klagande föräldrarna, lagstiftningen för att skydda barn från övergrepp och olämpliga uppväxtmiljöer. De som blev tvångsomhändertagna för skyddsuppfostran placerades på så kallade skyddshem.

– Skyddsuppfostran är tvångsvård, till skillnad från samhällsvård, som är något man gör med föräldrarnas samtycke. Samhällsvård anses vara lindrigare. Föräldrarna säger då okey, på ett villkor att jag kan få tillbaka mitt barn så samtycker jag till ett omhändertagande. Men det är så man lurar föräldrarna, genom att man placerar dem så långt bort så att föräldrarna inte har någon möjlighet att besöka barnet i fosterhemmet.

På 50-talet när föräldrarna började få det bättre, var det många som begärde att få tillbaka sina barn. Då kunde barnavårdsnämnden säga: "Nej vi accepterar inte att du tar tillbaka ditt barn, för du har inte besökt det." Det var en medveten tanke från sociala myndigheten att placera barnet långt bort för att bryta kontakten med de biologiska föräldrarna. Mamman eller pappan hade inte råd att besöka barnen. Det lades föräldrarna till last att de inte besökte barnen tillräckligt ofta.

– Samhällsvården blir ett nytt sätt att omhänderta barn med tvång. Nära fyrtio procent av dem som blev omhändertagna under 50-talet är döda nu. Detta visar att den skyddsuppfostran som staten erbjöd barnen inte räckte för att skydda dem. Det har också under senare år visat sig att många barn utsattes för övergrepp i fosterfamiljer och på barnhem.

Föräldrar hade rätt att överklaga om de inte gick med på ett omhändertagande, men det innebar ofta att juristerna endast kontrollerade att handläggningen hade gjorts formellt rätt. Det handlade aldrig om motiven till omhändertagandet, varför föräldrarna ville ha tillbaka eller få behålla sina barn. Detta ledde till att barnavårdsnäm-

den alltid fick rätten på sin sida och att den alltid fick sista orden. Föräldrarnas möjligheter att återfå sina barn var i det närmaste obefintlig.

– Dessutom ökade maktlösheten ju mer professionella barnavårdsnämnden och socialarbetarna blev, säger Maija Runcis. Föräldrarna hade sällan någon som kunde föra deras talan. Det enda de kunde göra vid ett överklagande var att lova att de skulle bättra sig, anpassa sig, att de skulle skaffa jobb om de var arbetslösa. Men inte heller detta var till någon större hjälp.

Maija Runcis har undersökt totalt 433 överklaganden som inkommit till regeringsrätten under perioden 1928-1968. Av de 433 överklagandena, avslogs 385 och endast 48 fall bifölls. Alltså endast elva procent lyckades få en ändring i omhändertagandebeslutet.

I boken nämner Maija Runcis det "goda hemmet":

– Det goda hemmet skulle vara ett Myrdalhem, dvs mamma, pappa och tre barn, inte trångbott och det skulle framförallt vara funktionellt. Helst skulle man ha en produktiv mamma. Ansvaret för hemmet och barnen lades på modern, medan pappa skulle försörja familjen, då hade man uppfyllt kraven som ställdes på det goda hemmet, säger Maija Runcis.

Är det då omöjligt att häva ett LVU beslut för att få tillbaks sitt barn?

– Ja det skulle jag tro, rent juridiskt och formellt. Däremot ser omhändertagandet annorlunda ut i dag än vad det gjorde tidigare. Idag försöker man mer att samarbeta med föräldrarna än vad man gjorde tidigare.

Christer Magnusson.

Kämpar för sin son

Christer Magnussons familj har varit utsatt för tvångsomhändertagande. Hans son Alexander blev omhändertagen så sent som 1992. Han har sedan dess kämpat i elva år för att få tillbaka sin son.

– Jag har dragit det här i Kammarrätten där jag vann tvisten om upphörandet av LVU på min son. Nästa gång, sex månader senare, vann jag även vårdnadsrätten i Lidköping. men jag fick aldrig min son. Socialtjänsten överklagade ärendet och förhalade samtidigt överlämnandet av min son fram tills att Lidköpings tingsrätt dömde till fosterföräldrarnas fördel och de fick behålla Alexander. Tingsrätten upplöste det som redan var beslutat, säger Christer.

Socialtjänsten har sin egen rättskipning, de går emot tingsrättens beslut och enligt lagen kan man inte göra det, menar Christer.

– Jag har åkt 16 mil fram och tillbaka för att besöka Alexander i familjehemmet sedan han var två år gammal. Jag har mycket kontakt med honom han har tillbringat alla lov och sommarlov hos mig i Göteborg. Numera kommer han själv hem var tredje vecka på besök, säger Christer.

Christer är helt övertygad att man beslutade om LVU på sonen, som då var

ett år gammal, på grund av Christers resanderomska ursprung.

– Jag var gift med en kvinna som började missbruka, socialen bedömde att vi inte skulle kunna ta hand om pojken. Jag arbetade och hade egentligen ett gott familjeförhållande så när som på min frus missbrukande. Vi skiljde oss strax efter omhändertagandet och sedan dess har jag kämpat att få tillbaks vårdnaden av Alexander. De sociala myndigheterna bedömde att jag inte skulle kunna ta hand om min son. Det är helt fel, jag är en god far och skulle mycket väl kunnat ta hand om Alexander. Jag har kämpat för honom så att jag blivit sjuk, säger Christer besviket.

Var finns jämlikheten? Män som har skilt sig, eller som i Christer fall med sonen placerad på fosterhem, har inte stora möjligheter att visa att de är kapabla att ta hand om sitt eget barn. Det verkar som om det bara är förbehållet modern, även om hon skulle ha det sämre ekonomiskt ställt.

– Jag blir så trött på det här myndighetsköret. Män får mycket sällan någon chans att ta hand om sina egna barn. Nu skulle man kanske kunna säga att jag har varit så sjuk de senaste två åren, men i lagen står det, kan inte modern eller fadern ta hand om sitt barn, så kan syster eller farföräldrar göra det. Men det har aldrig erbjudits eller gjorts någon utredning om det, utan de blev ett fosterhem.

I dagens läge kan man se att det fortfarande finns stora brister på den punkten. Den närmaste släkten får i det närmaste aldrig en möjlighet att medverka i diskussionen med socialtjänsten. När det gäller resandefolk och romer överhuvudtaget, är familjebanden så hårt knutna att hela kärnfamiljen lider tillsammans med det utsatta barnet och föräldern.

– Jag är ändå glad att Alexander har tagit till sig vår kultur. Han har ett stort intresse för historien och läser gärna det han kommer över. Alexander är femton år nu och har hela tiden velat flytta hem, men fosterföräldrarna kommer hela tiden på någon anledning som gör att man tar nya beslut om att han inte får komma tillbaka till mig, säger Christer.

Normalt får barnet själv bestämma om var det vill bo, efter att det har fyllt tolv år, men som Christer säger, kommer fosterföräldrarna och socialtjänsten överens om att det fortfarande inte är lämpligt, blir barnet kvar hos fosterföräldrarna.

– Det känns konstigt eftersom de inte har undersökt mina familjeförhållanden, säger Christer. Alexander har ju varit hos sina fosterföräldrar så länge och han var ju liten när han kom dit. Han har i och för sig inte farit illa hos dem, men han har till och från varit ledsen när han ringar och gråter. Det är bara en tidsfråga innan han snart kommer hem. Det finns något annat där ute som drar och han längtar efter hela sin släkt, säger han själv, avslutar Christer.

Om att vara adopterad

– Man börjar sitt liv med en förlust, sa en utlandsadopterad i en TV-intervju och jag som svenska, adopterad inom landet, håller med om det. Dessutom är det en förlust, som för min del som vuxen, känns lika stark idag som under hela min uppväxt.

I treårsåldern efter att ha blivit flyttad mellan olika hem landade jag hos ett par som fosterbarn, senare blev jag adopterad av dem. Det första jag gjorde i deras lägenhet var att smyga mig undan och kissa i en blomkruka.

Några nyckelord är starkt förknippade med min adoption och det är saknad, sorg och vrede. Saknaden är, för mig, att likna vid en tom svart rymd, sorgen ligger bara något litet steg från min vardagliga yta och vreden finns, men är svår att rikta åt någon eller något.

Känslorna av att inte duga till något och att aldrig kunna lita på någon är också ständigt med mig.

Jag förstod inte som litet barn vad som egentligen hände och jag fick heller aldrig veta att jag var adopterad förrän i 16-årsåldern då min biologiska mor låg för döden och jag förväntades besöka henne för att ta ett sista farväl.

Vreden, som jag nämnde tidigare, började göra sig gällande på allvar i tidiga

tonåren. Jag fick då, utan synbar anledning, vredesutbrott, som kunde rikta sig mot väninnor eller pojkvänner. Utbrotten kom plötsligt och utan förvarning och skadade många relationer.

Jag har aldrig kunnat lita på mina känslor inför andra människor utan har hela tiden varit tvungen att försöka förstå dem med förnuftet istället. Ville en man gifta sig med mig så menade han antagligen det, men ganska snart var mina tvivel där och jag förstörde förhållandet med min övertygelse om att han gjorde sitt livs misstag och förhållandet tog slut. Flera gånger har jag dessutom, mot min egen vilja, gjort människor illa för att jag ville bevisa hur dålig jag egentligen var.

Känslan av sorg kunde också den slå till när som helst. Till synes utan anledning måste jag då gråta och kunde hålla på i timmar.

Jag utvecklade en häftig svartsjuka mot alla som hade en mer normal uppväxt än jag och under gymnasietiden låg jag ofta på britsen hos skolsköterskan efter att mina adoptivföräldrar klagat på min otacksamhet. Jag hamnade i ett tillstånd där jag skyllde allt på min uppväxt och helt tog bort mitt eget ansvar för livet.

Allt jag ville var nu att bli av med de negativa känslorna för att kunna känna

en befrielse från, kanske mest, den starka känslan av sorg.

Alldeles för sent förstod jag att jag måste få hjälp mot de destruktiva tankarna. Det ledde till fem års samtal med psykolog som betytt mycket, men som inte egentligen tagit bort min upplevelse av att vara önskad och värdelös. Det här tillståndet har gjort mig feg och tillbakadragen och övertygad om att aldrig anta några utmaningar inför rädslan att misslyckas. Att inte våga misslyckas är farligt och begränsande och har gjort att jag aldrig vågat utmana mina resurser exempelvis i arbetslivet.

Alla adopterade har naturligtvis sin egen historia på gott eller ont men jag tror det finns något gemensamt, som att bli berövad sin identitet. Får man dessutom nya namn, som i mitt fall, kan känslan av främlingskap bli ännu större.

Pia Palmer som ursprungligen hette Ann-Sofie Sundström/ Krogestad

---

Det är inte alltid vi vet vad våra handlingar leder till

Anställda inom kommunen i Eskilstuna samlades 11 april för att utmana sina egna fördomar.

– Detta är ett led i att öka kunskapen om romsk kultur och historia och förhållanden bland personalen inom kommunen. Förra utbildningsdagen var Erland Kaldaras med och berättade om sin bild av den romska kulturen, historien och förhållandena idag. Även Tanja Swarts var där då. Hon är sverigefinsk rom och anställd på Sverigefinska skolan i Eskilstuna, berättar Sofia Eriksson, pro-

jektledare. Denna gång ville vi vända på perspektivet, att istället för att prata om det romska, ifrågasätta förhållningssättet till det som vi ser som "det andra".

Oscar Pripp, etnolog och verksam vid Uppsala universitet, pratade inte specifikt om romer, utan generellt om hur handlingar kan få negativa konsekvenser och leda till diskriminering. Ofta kan det vara omedvetet, men det skapar mönster som verkar utestängande för vissa grupper i samhället. Människor kan handla i god avsikt, men ändå blir deras handlingar

diskriminerande. Vi måste bli medvetna om effekten av de handlingar som kan leda till utestängande strukturer.

– Den stora uppslutningen från kommunens personal visar att behovet och intresset för dessa frågor är stort. Det är positivt, men visar även på hur viktigt det är för kommunerna att aktivt föra upp de romska frågorna på dagordningen och långsiktigt arbeta med dem, säger Sofia Eriksson.

– Jag hoppas att utbildningsdagarna kommer att fortsätta för att belysa frågan, även framöver, säger Sofia Eriksson.

Notiser

Döv inget asylskäl

För ett halvår sedan började den romska flickan Behare Shala skolan för första gången. Hon är tretton år och döv. På Östervångsskolan i Lund fick hon lära sig teckenspråk, och en ny värld öppnade sig för henne. Men för sex veckor sedan kom avvisningsbeslutet. Ett beslut som kan sätta punkt för Behare Shalas chans till fortsatt skolgång.

På Östervångsskolan kämpar elevrådet för sin skolkamrat Behare. De har startat en namninsamling för att protestera mot att Behare Shala utvisas. Den ska de skicka till Migrationsverket.

– Vi vill stötta Behare så mycket vi kan, säger Manh-Cuong Nguygen till Sydsvenskan. Han är ordförande i elevrådet. Det är så orättvist. I Kosovo kan hon inte gå i skolan.

Behare Shala och hennes familj kom till Sverige för ett och ett halvt år sedan och sökte asyl. Två av hennes äldre syskon är också döva. Under hela sitt liv har Behare och hennes syskon suttit hemma.

– I Kosovo finns ingen skola för döva barn, säger Behare Shala på teckenspråk. Och jag kunde inte teckenspråk heller. Vi bara satt hemma.

Behare Shala har, enligt sina lärare, utvecklats snabbt. För första gången har hon ett språk.

Men den snabba utvecklingen kan få ett snart slut. Migrationsverket har beslutat att familjen ska avisas till Serbien, eftersom familjen inte kan visa att de bott i Kosovo de senaste åren.

Nu kommer Behare Shala bli återigen att bli utan språk.

Migrationsverket bedömer att familjen inte har tillräckliga skyddsskäl för asyl. Hon och hennes syskon har heller inte så pass allvarliga funktionshinder att de är "synnerligen ömmande skäl" för att få stanna i Sverige.

Sydsvenskan

Ny rapport om romer

Mer språkundervisning och mer yrkesinriktade utbildningar behövs för romerna i Norrköping. Trots lång arbetslivserfarenhet har de svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. En undersökning som Baki Hasan gjort för Norrköpings kommuns räkning visar att de som har svårast att integreras i den svenska skolan och på arbetsmarknaden är de romer som kommit till Norrköping efter år 2000. Han har kartlagt hur arbetsmarknaden ser ut för de omkring 2 500 romer som lever i Norrköping. Han har besökt skolor, pratat med både elever och rektorer för att undersöka hur det går för romerna i skolan. Baki Hassan påpekar att när ungdomarna väl kommer till skolan får de problem att hänga med i undervisningen.

– Romerna i Norrköping är en grupp som kommit från ett krigsdrabbat område. En grupp som inte har haft de vanliga förutsättningarna för att gå i skolan. De har förlorat upp till 75 procent av sin skolgång.

Det visar sig att de som har svårast att integreras i svensk skola och arbetsmarknad är de romer som kommit till Norrköping efter år 2000.

– En del elever lever fortfarande med posttraumatiska syndrom, andra har hållit sig gömda under årtal efter beslut om utvisning, för många är språket det stora problemet.

När ungdomarna väl kommer till skolan får de problem att hänga med i undervisningen. Därför, tycker Hassan Bakhi, behövs mer undervisning speciellt för de här eleverna i till exempel romani.

– För de romer som kom till Norrköping under 1990-talet från det forna Jugoslavien har det däremot gått ganska bra.

Romska flyktingbarn bär ofta på svåra krigsupplevelser. De har dessutom gått igenom svåra asylprocesser, något som också påverkar dem.

– En del elever lever fortfarande med

posttraumatiska syndrom, andra har hållit sig gömda.

Romerna är vana vid att arbeta i sina forna hemländer. I Norrköping kör de taxi eller buss, städar eller arbetar i industrin. Deras chanser till andra jobb är idag lika med noll.

– Det handlar om en grupp med lång arbetserfarenhet, men med mycket låg utbildning.

Många romer studerar på SFI och folkhögskolor, men Baki Hasan menar att kurserna har fel inriktning.

– Det vore ännu bättre om kurserna var yrkesinriktade. Det enda sättet för romerna att integreras i det svenska samhället är ju genom språket och utbildning. Då måste man tänka långsiktigt för att det ska lyckas, säger Hassan Bakhi.

Rapporten är klar men ännu inte offentlig. Under våren hoppas Hassan Bakhi att politikerna tar del av kartläggningen för att sedan lägga mer pengar på både extra studiestöd i skolan och fler platser i yrkesutbildningarna.

SR/Norrköpings tidningar

Romerdagen sköts upp på grund av påsken

Eftersom Internationella romadagen i år sammanföll med påsken, beslöt Romskt Kulturcentrum i Gubbängen att skjuta upp tillställningen till ett annat tillfälle.

– Majoriteten av romer i Stockholm är katoliker, frikyrkliga och ortodoxa av alla slag, som grekisk, rysk och romersk. På grund av påsken och många har rest till sina östeuropeiska hemländer för att fira. Därför har vi valt att uppmärksamma romadagen på annat sätt efter påsk, säger Lars Demetri, romsk kulturrådgivare och integrationssamordnare på Romskt Kulturcentrum.

Succé för de romska tjejerna i Stil – Starka tjejer i Lovara

Det går bra för Natasa Cerepovski, Jenny Nikolic, Ruza Kuzikov, Maja Ivanov och Sally Petrov, de sju romska kvinnorna från Staffanstorp och Lund som utgör Stil. I de nyrenoverade lokalerna i Lund är deras café och cateringsservice en stor succé.

Det var den romska föreningen Lovara som, tillsammans med Lunds kommun, bjöd in konsulten Tina Sköld för att höra om föreningens unga kvinnor var intresserade av att komma ut i arbetslivet.

Nästän tjugo kvinnor var först intresserade, men många slutade. Kvar blev de sju pionjärerna.

– Vi som blev kvar var nog de som hade mest stöd av våra familjer, säger Natasa Cerepovski.

Stil – Starka tjejer i Lovara – består av sju kvinnor. Föreningen Lovara bildades 1992 av romer från före detta Jugoslavien. De sju kvinnorna är medlemmar i föreningen som har sitt säte i Lund.

Projektet Stil startades 2004 för att kvinnorna skulle skapa sig en företagsam livsstil. I dag har alla sju plusjobb inom Lunds kommun som metodutvecklare, med syftet att sprida projektets idéer och bilda nätverk. Lunds kommun och Arbetsförmedlingen i Staffanstorp är arbetsgivare. Projektet drivs av länsstyrelsen i Stockholm och finansieras av EU-programmet Equal. Projektledare är Tina Sköld från Coompanion, ett företag som bland annat jobbar med utbildningar.

Allt fler medier uppmärksammar de duktiga tjejerna som blivit något av affischnamn för den nya romska ungdomen.

Extra glada är de av tjejerna som tagit körkort. När ÉRG träffade dem i Lund för ett tag sedan var det bara en av flickorna som tagit körkort, nu är de tre.

Pajala arrangerar melodifestival

Pajala får en ny kvältävling i minoritetsspråkfestival i höst. Lavlun lavlut, som kvältävlingen heter, ska hållas i Pajala till hösten. Det är en kvältävling till Liet-lavlut, minoritetsspråkens egen melodifestival. Lavlun lavlut kommer vara en kvältävling för Norden och Östersjöregionen.

Den 15 september kommer det att bli hård match mellan bland annat kväner, finlandssvenskar, meänkälisångare, romer och jiddisspråkiga sångare. Det kommer vara tre av totalt 15 minoritetsspråksbidrag som i melodifestivalmanér kommer att gå vidare till den stora finalen i Liet-Lavlut som hålls 2008 i Holland.

Det är meningen att varje minoritetsspråk ska ha sin egen jury medlem för att rösta på bäste minoritetsspråkig man, kvinna eller grupp när kvältävlingen avgörs i Pajala den 15 september. Men samiskan kommer alltså inte höras.

– Samerna har som urbefolkning en egen kvalificering där vinnaren går direkt till finalen, trots att det är en liten grupp så är det bra, säger Birger Winsa.

SR Sameradion / SR Norrbotten

Flyttar på grund av diskriminering

Romer i Olofström känner sig diskriminerade och får inga jobb.

Det säger Dzemo Aguschi från forna Jugoslavien, som kom till Olofström för sju år sedan.

Dzemo Aguschi väljer nu att flytta från kommunen. Han uppger att han och andra romer diskrimineras, bland annat släpps de inte in på arbetsmarknaden.

Han säger dock att det är lättare för romer att få jobb i andra kommuner, men vad det beror på vet han inte.

Jemo Aguschi väljer nu att flytta till Oskarshamn med familjen på grund av arbetssituationen i Olofström.

Utställning: Romska resor

Joakim Eskildsens utställning kommer till kulturhuset i Stockholm 2 juni-19 augusti, fri entré. Den danske fotografen Joakim Eskildsen har sedan år 2000 rest genom sju länder för att möta och leva med romer. Eskildsens 145 bilder ger en sällsynt inblick i ett för många okänt liv.

Utställningen Romska resor bygger på den danske fotografen Joakim Eskildsens omfattande dokumentära projekt om romernas liv och historia i Indien, Grekland, Rumänien, Ungern, Frankrike, Finland och Ryssland. Åren 2000-2006 reste han tillsammans med författaren Cia Rinne genom dessa sju länder, för att möta och leva med romer och få en insyn i deras kultur och livssituation idag. Joakim är född 1971 i Danmark, men bosatt i Finland sedan 1994.

Hans fotografiska projekt har ofta resulterat i böcker med texter av författaren Cia Rinne. Utställningens samtliga fotografier ingår i den över 400-sidiga boken The Roma Journeys-Le Romané phirimáta med texter av Cia Rinne och förord av Günter Grass. Boken ges ut på engelska och tyska av det tyska förlaget Steidl och kommer att finnas till försäljning i Kulturhuset.

Persiljemarinerade hjortkotletter

Det här behövs till ca: 8 personer

1½ kg. Hjortkött med ben.

Till marinaden behövs:

2 msk. Finhackad persilja.

2 st. Vitlöksklyftor.

2 msk. Rosépeppar.

2 msk. Olja

Till ungsstekta grönsaker behövs:

5 st. Morötter.

1 st. Aubergin.

½ kg. Champinjoner.

1 kg. Potatis

8 st. Syltlökar.

Salt och vitpeppar.

Gör så här med marinaden:

Mixa persiljan, rosépepparn, vitlöksklyftorna och oljan till en jämn smet.

Skär köttet och pensla på marinaden på båda sidorna av kotletterna

och låt stå och dra 10 minuter innan de ungsstekta grönsakerna är klara.

Potatisarna skalas och skärs i halvor och läggs på en ugnsplåt.

Grönsakerna sköljs, skalas och skärs i bitar och läggs på en annan ugnsplåt

Nu sätts båda plåtarna in i den 200 grader varma ugnen, plåten med potatisar över plåten med grönsaker, låt steka i ca: 30 minuter. Stek kotletterna sakta tills de fått en fin färg och är klara.

Smaklig måltid !

Čerbósko zeno, ando perzíliakó marinádo

Gadó trubúl 8 ženengi

1, 1/2 kg. Čerbósko zeno

Gadó trubúl tut, te lašares o marinádo:

2 msk. Šindó perzília.

2 st. Kotorá sír.

2 msk. Rosés pipéri.

2 msk. Vulúi.

Kadalá zelenimáta trubúl tut

5 st Morkójá

1 st. Aubergine

1/2 kg. Buréci

1 kg. Kolompíra

8 st. Šuklardé purumá

Lon thai pipéri

Ker gadeá la marinádósa

Ličiar é perzília, rosé pipéri, sír, thai o vulúi, te anél pe číl.

Šin o mas, thai makh o mas le marinádósa pe le lí dui rigá. Muk o mas te cirdel andré o marinádo ánde 10 minutsi.

Rande thai šin le kolompíra pe dupašeste pek ando o bov.

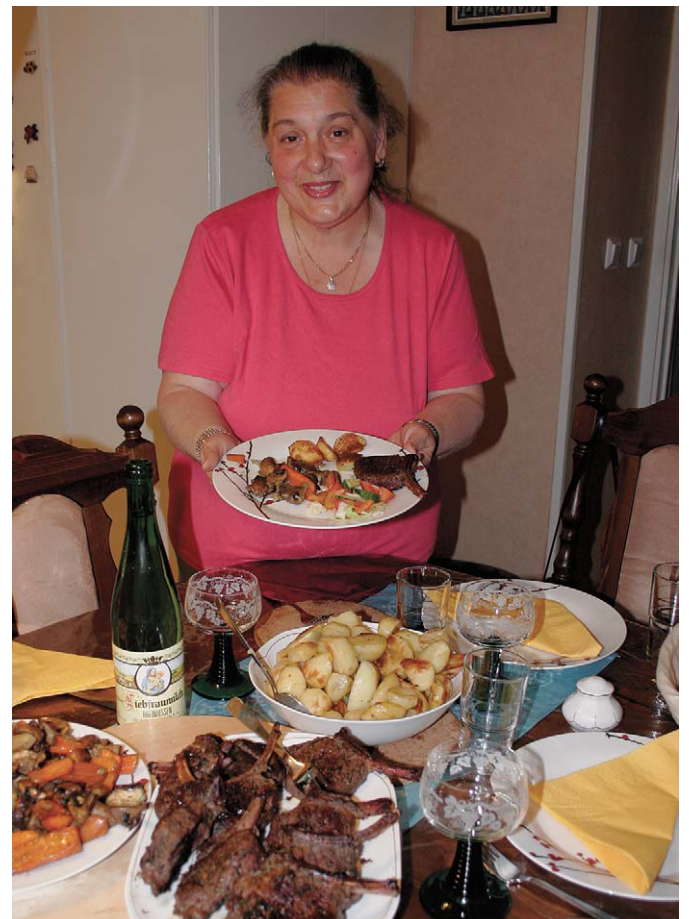
Xaláv, rande, šin le zelenimáta ande kotorá, mek te pécon pe jekh kavér plévo le bovésko.

Tho andré le lí dui plévora ande jekh than, numa pek le kolompíra oprál pa o kavér plevo.

Pek ande 30 minutsi ande 200 gradora.

O mas pekés ande jekh tipsía, te lel šukar farba. Numa le sama te na pekés prja but. O mas trobúl te avel cirútsa lolíčóso.

Xan pe sastimáste!

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B**Porto
Betalt**

Delegationen för romska frågor har startat!

Den 14 februari startade Delegationen för romska frågor sin verksamhet. Delegationen som ska driva romska frågor har ett tidsbegränsat uppdrag till december 2009.

Delegationen har tre huvuduppgifter

(Kommittédirektiv 2006:101)

1. Att skriva en utredning och lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället skall kunna förbättras.
2. Främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romers situation. Detta kommer främst att ske genom samrådsmöten och kommunbesök där vi träffar romska representanter, kommunala tjänstemän och politiker.
3. Informera och sprida kunskap om romer och romers situation i Sverige samt uppmuntra kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner.

I direktiven betonas att delegationens arbete ska ske i nära dialog och samverkan med romer, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar.

Delegationens ledamöter

Följande personer har förordnats till delegationen av statsrådet Nyamko Sabuni:

Maria Leissner, demokratiambassadör och delegationens ordförande, Tuula Schwartz, sakkunnig i romska frågor, Sali Resblom, barnskötare, Hans Caldaras, författare och artist, Soraya Post, folkhögskolelärare och ordförande i International Roma Women Network, Marian Wydow, brobyggare, Gunno Gunmo, länspolismästare Christina Johnsson, jur. dr, Charles Westin, professor, Göran Johansson, särskild utredare.

Delegationens kansli

För mer information, är du välkommen att kontakta Ann-Marie Algemo, huvudsekreterare, ann-marie.algemo@integration.ministry.se, Domino Kai, utredningssekreterare, domino.kai@integration.ministry.se, Lena Enstam, assistent, lana.enstam@adm.ministry.se.

Du når dem även via telefon 08 - 405 10 00. Besöksadress Regeringsgatan 30-32 Stockholm.

